

Civilization Boundaries
Цивилизационни граници

КАК ДА ИЗСЛЕДВАМЕ КОЛИЧЕСТВЕНО ДИНАМИКИТЕ НА РЕВОЛЮЦИИ, БУНТОВЕ И ПРОТЕСТИ? АНАЛИЗЪТ НА КОЛЕКТИВНИ СЪБИТИЯ

Ивайло Динев

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Статията представя един от традиционните методи в социалните науки за изследване и обяснение на дългосрочни исторически процеси като революции, бунтове, въстания, протестни цикли и вълни – *анализа на колективни събития*. Разгледани са стъпките при събирането и кодирането на количествени база данни, видовете източници, процедурите, техниките и потенциалните изкривявания. Ползата на метода в историческата наука е илюстрирана чрез изследването на Сидни Тароу за протестния цикъл в Италия през 1960-те – 1970-те. В края на статията са поместени някои от най-популярните публично достъпни база данни за колективни мобилизации в различни исторически периоди и са описани възможни посоки на исторически изследвания.

Ключови думи: анализ на събития; политики на оспорване, репертоари на оспорване; социална история

Преди повече от четири десетилетия изтъкнатият историк и политолог Чарлз Тили пише, че целта на социалната история се състои в три стъпки: 1) документиране на големи структурни промени; 2) реконструиране на опита на обикновените хора в хода на тези промени; и в крайна сметка – 3) свързване на двете (Tilly 1980). Един от подходите, чрез които Тили осъществява поставените цели, е въвеждането на *каталози на събития* (event catalogs) в изследването на дългосрочни и дълбочинни исторически процеси. След дългогодишна работа за разбирането на историческата динамика на социални феномени като появата на социалните движения, тенденциите и репертоарите на *политиките на оспорване* (contentious politics), като стачки, демонстрации, блокади и пр. (Tilly and Tarrow 2015), въведеният от него метод вече е традиционен в изследването на колективни мобилизации, а влиянието му може да се проследи както сред неговите последователи в политологията, социологията-

та, международните отношения, антропологията, но така също и в социалната история. Методът се ползва днес както в изследвания, имащи за цел да проследят зародиша и динамиките на определен феномен, така и в съпоставителни и диахронни анализи в различни периоди от развитието на една страна или в сравнения на феномени в две или повече държави.

Днес методът е широко разпространен най-вече в интердисциплинарната литература за социалните движения (Hutter 2014), където от края на 90-те години на XX век се трансформира в *анализ на протестни събития* (protest events analysis) по линия на най-честия обект на съвременните учени, ползващи метода. Заради голямата популярност на изследванията на социални движения днес много по-лесно един учен ще може да открие информация за подхода и техниките при анализа на протестни събития, отколкото на друг тип колективни мобилизации, като са налични няколко наръчника, даващи насоки как да работи с този метод изследователят (Hutter 2014; Koopmans and Rucht 2002). За целите на настоящата статия – да разгледам метода от перспективата на разновидни типове колективни мобилизации – ще използвам названието *анализ на събития*.

Методът се базира на очакването, че превърнатото в количествени данни съдържание на определени източници за историята ще бъде от полза в разкриването на важни характеристики, тенденции, динамики и взаимовръзки, които остават скрити при качествен интерпретативен анализ. В този смисъл, методът е силно свързан с типично исторически въпроси, като локализиране на време-пространството на колективни мобилизации (къде и кога възникват и залязват социални революции, въстание, бунтове), синхронизирането и последователността между структурни процеси и поведение на хората (нива на безработица спрямо нива на стачки например), продължителността и скоростта на събитията и циклите на недоволство (стихийни ли са, или дългосрочни). За да разберем плътно какво точно означава и как да бъде от полза в историческите изследвания този метод, първо ще въведем накратко основните постановки в количествените методи.

В българската историческа наука принос за въвеждането на количествени изследвания има Юрий Тодоров (Todorov 1995). През последните години немалко историци изследват социално-икономически и политически теми чрез този научен апарат, а един скорошен пример е работата на Светослав Живков върху статистическото измерване на електоралната история (Zhivkov 2018). Подобно на други количествени методи, анализът на събития има за цел да разбере, интерпретира и анализира количествени данни. За разлика от традиционните количествени методи обаче, при анализа на събития изследователят не разполага с информация, готова за анализ и публикувана за общо ползване, като например нивата на БВП, безработица, бедност и неравенства. Изследователят трябва самостоятелно да изгради уникална база данни чрез внима-

телно четене и събиране на информация от първоизточници, като държавни архиви, преса, телеграфни агенции, а в най-ново време – интернет съдържание. Това означава, че изследователят започва една типична за историците работа в търсене на информация и нейната интерпретация. За разлика от традиционните методи в историята обаче, ученият има за цел да трансформира прочетеното в цифри и да го складира в база данни, чрез която да анализира поставения проблем.

Като всеки количествен метод, и в анализа на събития изследователят определя конкретни характеристики на наблюдаваните случаи, които се наричат променливи (*variables*). Характеристиките могат да бъдат: ден на събитие, брой участници, реакция на полиция и т.н. Променливите в статистиката са качествени или количествени. Под качествени се имат предвид тези данни, които не могат да се измерят количествено, като например имената на политически партии, докато при количествените тяхната характеристика може да бъде проследена в цифри: прираст на население, БВП, нива на бедност. За да бъдат от полза в статистически анализ, качествените данни се превръщат в категории. Трудно бихме разбрали много за нивата на обществена подкрепа на правителството, ако не превърнем в проследими категории отношението на хората (от 1 – напълно не подкрепям, до 4 – напълно подкрепям). Същата логика следва събирането на база данни за събития. Изследователят организира *кодова книга* (*codebook*), в която включва информация за променливите. Ако целта е да се разбере какъв вид репертоар на колективни мобилизации се разпростира в междувоенния период в София, задължително ще намерят място количествени променливи като ден и година, брой участници, брой арестувани, пострадали и т.н., а някои качествени данни ще бъдат трансформирани в категории, като да речем променливата място на провеждане ще включва категориите 1. Площад; 2. Улица; 3. Пред публична сграда; 4. Пред частна сграда и т.н. Превръщането на съдържанието в цифри улеснява работата при интерпретирането на данните, проследяването на тенденции и тяхното визуално представяне в графики, таблици, карти и друг вид изображение.

Количественият анализ на събития се използва за разбирането и обяснението на множество феномени и процеси, а най-честите обяснителни фактори са свързани с характеристиките на политическия режим. Развитието на метода е вплетено с разработването на няколко теории за обяснение на възходите и паденията на колективни мобилизации, като структурата на политическата възможност (*political-opportunity structure*) и нейните разновидности в икономическия и културния контекст. Например дали в политически режими с повече демократични свободи и права се наблюдават по-често колективни мобилизации, или обратното – в режими с повече репресии и по-малко демократични свободи и права. Други често използвани фактори за анализ на колективните мобилизации са: тенденциите на политическо недоволство и

социално-икономически лишения (*deprivation theory*); ресурсите за мобилизиране, с които разполагат организациите (*resource mobilization theory*), дифузията на идеи, символи и тактики от външни страни; релационните процеси между традиционни и нови организации и историческата памет от предни периоди.

Сред някои от най-познатите изследвания на колективни мобилизации са историческите анализи на Чарлз Тили върху репертоарите на политиките на оспорване във Великобритания и Франция (Tilly 2005; Tilly 1986), възходът и падението на движението за граждански права в САЩ от Дъг Макадам (McAdam 1982), мобилизацията и демобилизацията на социалните движения в Италия през 60-те и 70-те г. на XX век от Сидни Тароу (Tarrow 1993), анализиране връзката между динамиката на гражданските мобилизации и политическата структура от Ханспетър Криси и неговите последователи (Kriesi et al. 1995; 2012), развитието на стачки и индустриални протести във Франция през XIX век (Aminzade 1984), селските брожения в развиващите се държави (Paige 1975) и много други.

Основният източник за разбирането на динамиката и тенденциите на анализирания феномени се разгръща чрез събиране и кодиране на огромно количество данни от пресата, телеграфните агенции, интернет източници, полицейски архиви и други. Методът предоставя на изследователя поглед отвисоко към движещите социални и организационни сили на политическия терен, циркулацията на исканията, видовете социални групи и еволюцията на политически и социални организации, репертоарите от действия и друга подходяща информация.

По традиция изследователите, ползващи този метод, дефинират събитията като *колективно действие на институционална или неинституционална група хора, които поставят искания пред друго – било то държавна институция, частно лице, компания и т.н.* В повечето случаи за колективно събитие се счита онова, което включва поне десет или двайсет участници. Когато информацията от ползвания източник не е достатъчна за определяне на точния брой, а дава приблизително описание като „малка група от хора“, „няколко души“ и т.н., този вид събития също влизат в базата данни.

След като е рамкирано изследването с конкретни научни цели, научни въпроси и предмет на изследване, ученият започва с написването на специфични характеристики (променливи) в кодова книга. Тяхната роля е да насочат изследователя каква информация е нужна за извличане от големия обем данни. Изборът за променливи пада най-вече върху генерални характеристики на събитието, като време и място на провеждане, численост на участниците, организации зад събитието, реакции на полицейските органи, изложени искания и цели, форма на провеждане. Основните променливи в

традиционното изследване на политики на оспорване като протести, бунтове, въстания и др. са:

– *време и място*: 1) място – публично, частно, път, граница; 2) локация – място на локацията, например площад „Независимост“; 3) селище – името на града или селото; 4) дата на провеждане – ден, месец, година;

– *участници*: първа (втора или трета) организация: политически партии, профсъюзи, работници, гражданска организация, терористична група, жители на определен район; конкретното име на организацията;

– *цели*: първо (второ или трето) искане: повишаване на заплати, ремонт на пътя, сваляне на правителството, правов ред, демокрация, замърсяване на въздуха и т.н.;

– *репертоар*: 1) форма на действието: демонстрация, шествие, стачка, бунт, въстание и др.; 2) мишена: правителство, парламент, политики, партия, работодател, посолство и др.; 3) насилие: брой ранени, арестувани, щети, полицейски реакции.

Кодовата книга дава първоначална посока на изследователя какво да търси в големия набор от информация, но по време на нейното събиране и кодирането ѝ може да редактира, променя или добавя кодове в отговор на неочаквани данни. Така например, ако в първоначалния вариант на книгата променливата *репертоар* включва редица категории като демонстрация, стачка, окупация на публична или частна сграда и още много други, но в събраната информация се появява незаписана форма на несъгласие като блокада на граничен пункт, то изследователят може да включи тази нова категория. По същия начин, рефлексивното четене на данните има потенциала да доразвие първоначалната кодова книга, в това число цели, искания, организации, реакции. Изследванията на исторически процеси и феномени назад във времето всъщност ще развият научния апарат, защото едва ли изследователят ще може да предугади всяка форма, цел, организация и репертоар, които богатото съдържание на източниците ще му предложи. В този смисъл, използването на метода в исторически анализи на събития, феномени и процеси може да разшири нашето разбиране за еволюцията и динамиката на обекта, който изследваме, като открие нови форми на колективни действия, неочаквани цели, обединения или реакции.

След като е изработена кодова книга, изследователят разглежда информацията за колективни събития от различни източници, в повечето случаи, архиви, вестници или информационни агенции. Основната цел е, доколкото е възможно, съдържанието в цифри да изследва вариантите на колективните събития.

Друг важен избор, който трябва да бъде направен при работата с данни за събития, е техниката на събиране на информация. Тук дилемата зависи от времето и ресурсите, с които разполага ученият, и времевия период на изслед-

ване. Оптималният вариант е събиране на данни на ежедневна база – каквото е публикувано на определен ден във вестника, пресагенцията или архива. Друг вариант, прилаган при дългосрочни процеси за няколко десетилетия, е избирането на ден от седмицата за събиране на новини за конкретен феномен, например петък или понеделник.

В използването на метода два потенциални проблема вече са подчертани от други изследователи: типът на колективното събитие и видът на източника (Andretta 2018). Вестниците обикновено съобщават за събития, разположени в големите градове, с голямо участие на хора или характеризиращи се с радикални прояви или насилие. Някои вестници са по-заинтересовани да съобщават за определени събития, отколкото други, тъй като тези, които симпатизират на правителството, нямат интерес да докладват за антиправителствена демонстрация или в много случаи подценяват броя на протестиращите, за да делегитимират определени протестни групи и искания. В този смисъл, при използването на източниците трябва винаги да се има предвид в какъв контекст са създадени. Така например лошата репутация на българските медии и незавидните позиции в ежегодните класации за свободата на медиите поставя под въпрос информацията, която те публикуват за събития в страната. Същото важи и за публикуваните материали в ежедневниците в периода на социализма.

При наличието на подобни опасения ученият може да избере няколко варианта. Единият от тях е да сравни данните за изследвания феномен в два противоположни вестника – един правителствен и един опозиционен. Ако този вариант е твърде времеемък, изследователят може да се насочи към друг вид източници на новини за политически събития, като Българската телеграфна агенция, архивите на полицията или международни новинарски агенции.

Въпреки че анализът на събития има много предимства за изследване тенденциите и моделите на колективни политически мобилизации, той има свои собствени граници като изследователски метод. Първо, събраните данни дават обща картина само на динамиката на изследвания проблем, участниците, техните искания и цели, представени в пресата, архивите или друг тип източници, докато липсва познание за динамиката на цялото политическо поле и по-задълбочена интерпретация на възприятията на участниците и тяхната колективна идентичност, изграждането на вътрешноорганизационни стратегии и политически съюзи и коалиции. Всичко това, а и много други теми, се нуждаят от дълбочинна работа с друг тип източници и четене на изследвания по темата, документи или събиране на устна история. Второ, за да се разберат социално-икономическите и политическите условия, при които се извършват колективните мобилизации, методът се нуждае от триангулация с друг тип статистически данни и с анализи от икономическа, демографска и социологическа литература по въпроса.

Един от начините да се избегнат някои от проблемите на метода, е да се пресекат данните от колективните събирания с данни на най-значимите социално-икономически и политически събития и процеси, като смяна на министри в правителството, поява на публични скандали, увеличаване на безработицата и др. По този начин, в допълнение към данните за колективни мобилизации може да бъде написана историческа хронология на най-важните събития, придружена с общата политическа и социално-икономическа динамика за същия период. Това би помогнало за разбирането на последователността на събитията по време на протестен цикъл, революция или въстание. Комбинирането с други количествени данни също би подпомогнало анализа: статистически икономически, социални и политически данни за проследяване на общите тенденции на политико-икономическите условия в държавата. През последните години немалко научни колективи публикуваха подобен тип данни с голям времеви диапазон. Сред тях са базата данни за икономическо развитие в света на проекта Maddison, версия 2018 (Bolt et al. 2019), където могат да се намерят данни дори до Средновековието за някои държави. Друг много популярен източник на количествена информация са базата данни на Световната банка, в които могат да се проследят нивата на бедност, безработица, неравенство в доходите и пр. до началото на демократичните промени след 1989 г. в източноевропейските държави, а по-старите демокрации – и до по-ранен етап. Трети тип статистически данни са документи и книги, публикувани от националните статистически институти, при които могат да се проследят множество социално-икономически и демографски тенденции назад във времето.

Всички събития ли са еднакво важни за анализа на исторически процеси, или някои събития заслужават по-голямо внимание? Дихотомията в този случай може да бъде разделена между два подхода: детайлното вникване в ролята на отграничителни събития, т.нар. събитийност (*eventfulness*), и събирането на голям набор от данни за множество събития (*counting events*). Първият подход се свързва с работите на историка Уилям Х. Сиуел Младши и в най-ново време на политоложката Донатела дела Порта. В методологическите си трудове те съветват за фокус върху велики събития, които са резултат от големи исторически процеси и разриви и имат способността да предизвикват поредица от социални, политически, икономически и културни промени и да разгърсват до основи конюнктурата (Sewell Jr. 2005; Sewell 1996). Друг ефект от събитийността може да бъде проследен в разгърналите се впоследствие нови форми на политическо участие (създаването на първите барикади като форма на протест или превземане на площади по време на Арабската пролет), появата на нови политически идентичности (движението на *възмутените* в Испания), изграждането на нови политически обединения (Della Porta, 2018). Типични примери за подобен вид влиятелни събития са превземането на Бастилията

по време на Френската революция за политическата история на Франция или „битката при Сиатъл“ през 1999 г. за алтерглобалисткото протестно движение в САЩ и в Западна Европа. Разглеждането в детайли на историята зад големи исторически събития невинаги изключва количествения анализ. Така например в изследването си за демократичните промени в Източна Европа Дела Порта смесва първоначален количествен анализ на колективни мобилизации в периода 1980 – 1995 г., за да разбере в кои държави можем да говорим за продължителен протестен цикъл, достигнал пик преди смяната на режимите, или за краткосрочни протестни вълни. В първия тип колективни мобилизации според изследването на Дела Порта влизат Чехословакия и Източна Германия, докато страни като България, Албания, Унгария и Румъния, въпреки че преживяват организиране на масови демонстрации, техният обхват и продължителност са в по-малък мащаб и време. След това разграничение тя започва своя детайлен анализ на продължителните протестни цикли чрез исторически документи и устна история на участници в мобилизацията, за да разбере по какъв начин се осъществява преходът през погледа на взаимоотношенията между новосформираните социални и граждански движения и политическите сили (Della Porta 2016).

Количественият подход към мобилизацията, от друга страна, разглежда разтърсващи събития от типа на превземането на Бастилията като връхна точка от поредица рутинни, понякога незабележими, колективни действия от предходните години или десетилетия. Най-често използваните количествени подходи са кросекционният и времевият.

Кросекционният подход е свързан със събиране на данни за случили се събития в един времеви период в няколко държави. Пример за подобен тип подход е сравнителният исторически анализ на селските въстания в земеделския сектор на развиващите се държави от Джефри Пейдж (Paige 1975). Важен момент при работата с този подход е събирането на данни за характеристиките на изследваните единици, които при анализа могат да помогнат за разбирането и обяснението на тенденциите и динамиките на колективните мобилизации (Olzak 1989). Връзката между данните за събития и данни, като ръст на безработица, нива на бедност, инфлация, отношение към правителството и пр., може да се анализира впоследствие чрез проследяване на тенденциите или чрез статистически регресионен анализ.

При подхода на времеви редове се събират данни за случили се събития в определен период от време в една държава. Подобно е изследването на Снайдер и Тили за колективното насилие във Франция в периода между 1830 и 1930 г. (Tilly and Snyder 1972). Този подход е най-често използваният в по-исторически ориентираният изследвания, защото дава възможност на изследвателя да вникне в детайлите зад дългосрочните тенденции. Чрез подобен подход Дъг Макадам проследява появата, възхода и изчезването на

движението за граждански права в САЩ, обхващайки период от над 30 години (McAdam 1982).

Какво е обаче мястото на анализа на събития в историческите изследвания? При появата на количествения анализ на събития той е бил ползван най-вече от социални историци и социолози с интерес към дългосрочни исторически процеси. През последните десетилетия методът е по-популярен сред политолози и социолози със статистическо образование заради развитието на технологиите и по-силното влияние на интерпретативните, културологичните и антропологичните изследвания върху историческата наука. Днес можем да говорим за цяла „индустрия“ анализ на протестни събития сред изследванията на социални движения, където присъстват както политолози и социолози, така също историци и антрополози. Детайлното вглеждане в определени събития и деконструкцията на текста и символите в историята идват за сметка на залез на по-количествено ориентираната социална история. Тази тенденция е и вследствие навлизането на множество сложни и софистицирани техники при събирането на данни от електронни източници, кодирането на голям брой единици и променливи и ползването на специализиран статистически софтуер като STATA и R и математически формули за анализирането на данните. Съществуват и предпоставки за обратната тенденция. Например постепенното улесняване процеса на събиране на данни заради навлизането на автоматизираното събиране и кодиране на интернет източници, увеличаващият се обем свободно достъпни количествени данни и развитието на интердисциплинарни проекти сред хуманитарни и социални учени. В крайна сметка, събирането на количествени данни за исторически феномени и периоди е преди всичко исторически ориентиран подход за работа с множество източници и тяхното интерпретиране. Вече как ще бъдат анализирани данните, зависи от научните цели, онтологичната позиция и методологическите похвати и умения. Еднакво добре историческите данни за колективни събития могат да бъдат изследвани чрез сложни статистически методи или чрез обрисувание на непознати допреди това тенденции и модели на поведение и търсене на взаимовръзка с политически и социално-исторически процеси.

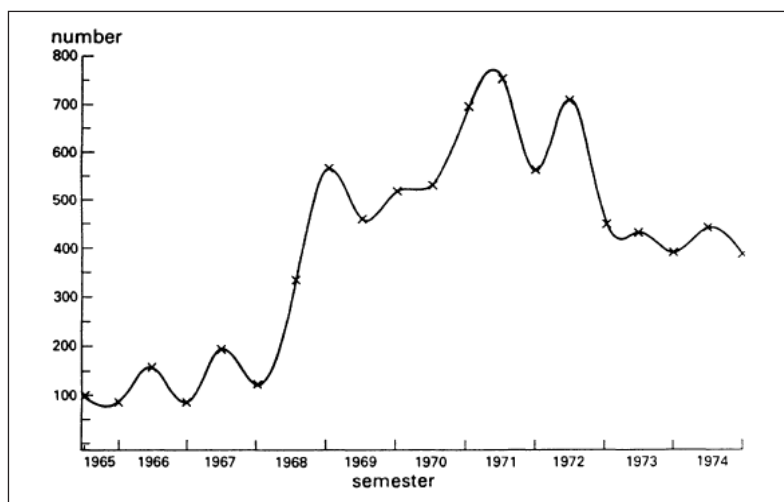
Пример за изследване на няколко държави в определен исторически период е колективният труд на Ханспетър Криси и неговия екип върху появата на т.нар. нови социални движения в Западна Европа (Kriesi et al. 1995). Новите социални движения включват антирасистки, пацифистки, екологични каузи, срещу ядрената енергия и в подкрепа на женските права. От друга страна, традиционните движения са тези с по-дълга история, като работническите, студентските, националистическите, земеделските и тези в защита на гражданските права. След сравняване на броя организирани колективни мобилизации в периода между 1975 и 1989 г. спрямо тип организация (традиционна или нова) авторите откриват, че във Франция, за разлика от Германия, Швейцария и Холандия, тежестта на традиционните организации е в пъти по-значителна. Едва 36.1 процента от

проведените мобилизации в този период във Франция са били организирани от новите социални движения, докато в другите три държави техният дял варира между 61 и 73.2 процента. Изследователите свързват тези тенденции с развитието на политическите системи в четирите държави. Едно от заключенията в труда им е, че класовият конфликт между работници и собственици е постепенно избледнял в Германия, Швейцария и Холандия, докато във Франция е все още мобилизиран от левите политически сили и синдикатите, видимо и по-големия брой организирани стачки. Именно избледняването на класовия конфликт в трите държави отваря прозорец от възможности за по-голям потенциал за мобилизиране на подкрепа от новите социални движения.

Един от каноничните примери за анализ на една държава е работата на Сидни Тароу върху протестния цикъл в Италия през 60-те и 70-те години на XX в. Данните в неговата работа включват публикувани новини за колективни мобилизации на ежедневна база в *Кориере дела Сера* в периода 1965 – 1974 г. За всяко идентифицирано събитие е кодирана информация за репертоар, участници, цели и последствия. В допълнение към данните от пресата Тароу използва архивни материали, дълбочинни интервюта с бивши участници и официални документи.

Първото, което забелязва Тароу, е, че въпреки спомена за 1968-а като годината на бунта в Италия, данните за колективни мобилизации контрастират с колективната памет. В различна форма броят на протестни събития продължава да расте след 1968-а и достига най-високо равнище чак през 1971 г. и едва през 1973 г. тенденцията започва да намалява. Правейки разграничение между три типа колективни мобилизации – конвенционални, конфронтационни и насилствени, Тароу открива защо 1968-а се е запечатала в колективната памет на италианците. Като проследява динамиката на трите категории колективни мобилизации, количествените данни показват, че конфронтационните форми са най-силно концентрирани именно през 1968 – 1969 г. Друго, което успява да разбере чрез събраните данни, е, че в периода 1968 – 1969 г. има най-голям брой събития, проведени без ясен организатор – мълниеносни и изненадващи. Освен разбирането на тези тенденции Тароу открива как са взаимосвързани колективните действия на различни участници. Така например под влиянието на силното студентско движение и техните радикални репертоари на съпротива се самоорганизируют млади индустриални работници, които провеждат вълна от стачки през „горещата есен“ на 1969 г.

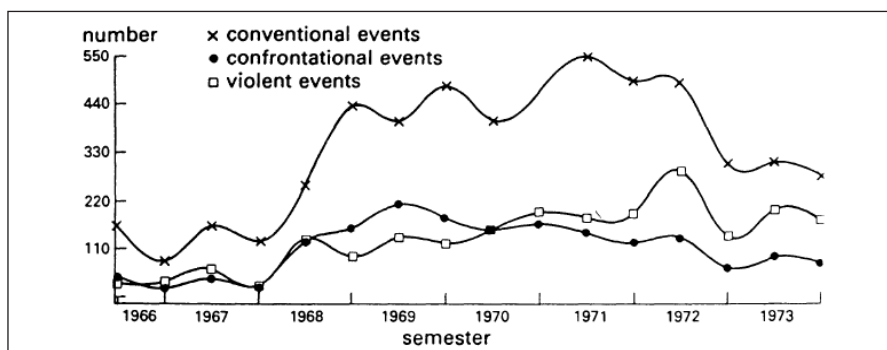
В научния труд на Тароу количествените данни са показани чрез фигури и таблици, които илюстрират тенденциите от събрания материал. Фигура 1 показва дългосрочната тенденция за възход, пик и упадък на колективните мобилизации под всякаква форма в Италия. Фигурата добре илюстрира трите периода на протестния цикъл: покачване на броя мобилизации (1965 – 1968), достигане до пик (1968 – 1971) и постепенно спадане (1972 – 1974).

Фигура 1. Тенденцията за проведени колективни мобилизации в Италия в периода 1965 – 1974 г.

Източник: Сидни Тароу, „Цикли на колективни действия“ (Tarrow 1993)

За да илюстрира разминаването между тенденциите на трите типа колективни мобилизации, американският учен представя резултатите от данните във фигура с трите типа събития. Във фигура 2 се вижда как тенденцията на конфронтационни събития достига своя пик през 1969 г. и впоследствие постепенно спада, докато другите два типа мобилизации продължават да държат високи нива чак до 1972 г.

Фигура 2. Тенденции на колективни мобилизации спрямо три типа събития в Италия, 1966 – 1973

Източник: Сидни Тароу, „Цикли на колективни действия“ (Tarrow 1993)

С развитието на метода през последните четири десетилетия немалка част от изследователите решават да направят публични събраните база данни за колективни мобилизации от различни части на света. По този начин други учени могат да ползват наличния материал от количествени данни за своя проект. Материалите включват информация за начина на събиране на данни, източници, техники на събиране и кодиране (ръчно или чрез автоматизиран софтуер), период и единици на изследването, кодова книга (променливи, тяхната дефиниция, характеристики) и кодирания материал под формата на екселски таблици или файлове за статистически софтуер. Някои от популярните налични бази данни с насоченост към исторически периоди са следните.

– Contentious Gatherings in Britain, 1758 – 1834 и Violent Events in France, 1830 – 1860 and 1930 – 1960. База данни за колективни събития във Великобритания и Франция в различни исторически периоди, разработени от Чарлз Тили и негови колеги.

– European Protest and Coercion Data. Огромна база данни, създадена под ръководството на Рон Франциско в Канзаския университет. Включва данни на колективни мобилизации в периода 1980 – 1995 г. Налични са данни за 29 държави.

– Historical Civil War Data. Съдържа кодирани данни за редица граждански войни: „Архидамовата“ война в Древна Гърция, Гражданската война в Ирландия 1922 – 1923, данни за Руската революция, 1917 – 1920, Испанската гражданска война в периода 1936 – 1939, Гражданската война в САЩ, 1861 – 1865.

– The Mass Mobilization (MM). Огромна база данни за антиправителствени мобилизации, включваща характеристики като дата, местоположение, искания, реакция на правителствата. Данните обхващат 162 държави между 1990 и 2018 г.

Тези и много други бази данни са свободни за ползване, така също и биха помогнали в ориентирането на кодирането на събития, изработването на кодова книга и потенциалните проблеми, които възникват при този тип изследователска работа.

Както се вижда, методът за събиране на колективни събития може да бъде от полза в историческия анализ на множество процеси, като революции, въстания, бунтове, стачки и протестни цикли; репертоари на публично политическо участие, като демонстрации, шествия, стачки, барикади, блокади; развитието на съпротивителни, социални и граждански мобилизации, като чети, националноосвободителни борби, социални движения, младежки организации, радикални групи (анархисти, комунисти, националисти), партизански отряди, горянски групи, дружества, женски организации; търсене на връзката между социално-икономически и политически процеси и реакциите на хората в тяхната организирана или неорганизирана публична проява, като връзката между развитието на производството и индустриалните конфликти, развитие-

то на демократичните институции и гражданските мобилизации, военните конфликти и антивоенните мобилизации.

Както българската, така и балканската и европейската история разполагат с немалко интересни изследователски проблеми, които могат да се разгледат чрез метода за колективен анализ на събития. Наличието на голям брой запазени вестници от периода преди 1944-та година например дава голяма възможност за историците да използват този метод в работата си при анализа на множеството социални и политически мобилизации, както и държавните архиви. Дигитализирането на най-новата история след 1989 г. пък, от друга страна, улеснява намирането и складирането на такъв вид информация чрез консултиране с новини на БТА или чрез бързо търсене в онлайн търсачките на електронни страници, като „Капитал“, „Дневник“, „Сега“, от българска страна или множеството достъпни източници, като Reuters, BBC, The New York Times и други. Амбициозен би бил също един изследователски проект за количествено измерване на националноосвободителните борби или други форми на съпротива по времето на Османската империя чрез складиране на едно място на всички достъпни източници, в това число необятните османски архиви.

Една от въпросителните пред използването на метода в България е, че за да обхваща по-голям период от време, подобно изследване ще има нужда от не един сътрудник в събирането на огромен брой събития при изчитането на редица източници. Неслучайно трудове, ползващи този метод, са най-често дело на колектив от учени. Ако изследвателят реши все пак да работи самостоятелно над своя дипломна работа, дисертация или монография, по-рационално би било да избере малко единици (една или две държави / национални региони / градове) и кратък период за изследване (между 5 и 15 години). Подобни теми биха били например: войнишките бунтове в края на Първата световна война в България (обхваща конкретен тип мобилизация за кратък период от време); работническите стачки в България от началото на ХХ в. до началото на Първата световна война; форми на колективни мобилизации в края на социализма в България и Румъния – 1980 – 1990 (сравнителен анализ на две държави, но с кратък период на време). Тези, а и много други теми от исторически характер биха могли да бъдат посока за бъдещи изследвания.

ЛИТЕРАТУРА

- Живков, С., 2018. За количествените методи в електоралната история, или Как да измерваме избирателните системи. *История* 26(4), 387 – 401.
- Тодоров, Ю., 1995. *Количествени методи в историята и нейната дидактика*. София: Св. Климент Охридски.

- Aminzade, R., 1984. Capitalist Industrialization and Patterns of Industrial Protest: A Comparative Urban Study of Nineteenth-Century France. *American Sociological Review* **49**(4), 437 – 53.
- Andretta, M., 2018. Protest in Italy in Times of Crisis: A Cross-Government Comparison. *South European Society and Politics* **23**(1), 97 – 114.
- Bolt, J., R. Inklaar, H. de Jong & Zanden, J., 2019. *Maddison Project Database, Version 2018*. Groningen: University of Groningen.
- Hutter, S., 2014. Protest Event Analysis and Its Offspring. In D. Della Porta (Ed.). *Methodological Practices in Social Movement Research*. University of Oxford Press, 335 – 67.
- Koopmans, R., and Rucht, D., 2002. Protest Event Analysis. In B. Klandermans and S. Staggenborg (Eds.). *Methods of Social Movement Research*. University of Minnesota Press, 231 – 59.
- Kriesi, H., Koopmans, R., Duyvendak, J. W. & Giugni, M., 1995. *New Social Movements In Western Europe: A Comparative Analysis*. London: UCL Press.
- McAdam, D., 1982. *Political Process and the Development of Black Insurgency 1930 – 1970*. Chicago-London: The University of Chicago Press.
- Olzak, S., 1989. Analysis of Events in the Study of Collective Action. *Annual Review of Sociology* **15**(1), 119 – 41.
- Paige, J. M., 1975. *Agrarian Revolution: Social Movements and Export Agriculture in the Underdeveloped World*. New York-London: The Free Press.
- Porta, D. D., 2016. *Where Did the Revolution Go?: Contentious Politics and the Quality of Democracy*. Cambridge University Press.
- Porta, D. D., 2018. Protests as Critical Junctures: Some Reflections towards a Momentous Approach to Social Movements. *Social Movement Studies* **19**(5 – 6), 556 – 575.
- Sewell Jr., W. H., 2005. *Logics of History: Social Theory and Social Transformation*. University of Chicago Press.
- Sewell Jr., W. H., 1996. Historical Events as Transformations of Structures: Inventing Revolution at the Bastille. *Theory and Society* **25**(6), 841 – 881.
- Tarrow, S., 1993. Cycles of Collective Action : Between Moments of Madness and the Repertoire of Contention. *Social Science History* **17**(2), 281 – 307.
- Tilly, C., 1980. The Old New Social History and the New Old Social History. *CRSO Working Paper*.
- Tilly, C., 1986. *The Contentious French*. Cambridge: Harvard University Press.
- Tilly, C., 2005. *Popular Contention in Great Britain, 1758 – 1834*. Paradigm Publishers.

- Tilly, C., & Snyder, D., 1972. Hardship and Collective Violence in France, 1830 to 1960. *American Sociological Review* **37**(5), 520 – 532.
- Tilly, C., and Tarrow, S., 2015. *Contentious Politics*. 2nd ed. Oxford University Press.

REFERENCES

- Aminzade, R., 1984. Capitalist Industrialization and Patterns of Industrial Protest: A Comparative Urban Study of Nineteenth-Century France. *American Sociological Review* **49**(4), 437 – 53.
- Andretta, M., 2018. Protest in Italy in Times of Crisis: A Cross-Government Comparison. *South European Society and Politics* **23**(1), 97 – 114.
- Bolt, J., R. Inklaar, H. de Jong, and Zanden, J., 2019. *Maddison Project Database, Version 2018*. Groningen: University of Groningen.
- Hutter, S., 2014. Protest Event Analysis and Its Offspring. In D. Della Porta (Ed.). *Methodological Practices in Social Movement Research*. University of Oxford Press, 335 – 67.
- Koopmans, R. & Rucht, D., 2002. Protest Event Analysis. In B. Klandermans and S. Staggenborg (Eds.). *Methods of Social Movement Research*. University of Minnesota Press, 231 – 59.
- Kriesi, H., Koopmans, R., Duyvendak, J. W. & Giugni, M., 1995. *New Social Movements In Western Europe: A Comparative Analysis*. London: UCL Press.
- McAdam, D., 1982. *Political Process and the Development of Black Insurgency 1930 – 1970*. Chicago-London: The University of Chicago Press.
- Olzak, S., 1989. Analysis of Events in the Study of Collective Action. *Annual Review of Sociology* **15**(1), 119 – 41.
- Paige, J. M., 1975. *Agrarian Revolution: Social Movements and Export Agriculture in the Underdeveloped World*. New York-London: The Free Press.
- Porta, D. D., 2016. *Where Did the Revolution Go?: Contentious Politics and the Quality of Democracy*. Cambridge University Press.
- Porta, D. D., 2018. Protests as Critical Junctures: Some Reflections towards a Momentous Approach to Social Movements. *Social Movement Studies* **19**(5 – 6), 556 – 575.
- Sewell Jr., W. H., 2005. *Logics of History: Social Theory and Social Transformation*. University of Chicago Press.
- Sewell Jr., W. H., 1996. Historical Events as Transformations of Structures: Inventing Revolution at the Bastille. *Theory and Society* **25**(6), 841 – 881.
- Tarrow, S., 1993. Cycles of Collective Action : Between Moments of Madness and the Repertoire of Contention. *Social Science History* **17**(2), 281 – 307.

- Tilly, C., 1980. The Old New Social History and the New Old Social History. *CRSO Working Paper*.
- Tilly, C., 1986. *The Contentious French*. Cambridge: Harvard University Press.
- Tilly, C., 2005. *Popular Contention in Great Britain, 1758–1834*. Paradigm Publishers.
- Tilly, C, and Snyder, D., 1972. Hardship and Collective Violence in France, 1830 to 1960. *American Sociological Review* 37(5), 520 – 532.
- Tilly, C, and Tarrow, S., 2015. *Contentious Politics*. 2nd ed. Oxford University Press.
- Todorov, Y., 1995. *Kolichestveni metodi v istoriyata i neynata didaktika*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski.
- Zhivkov, S., 2018. Za kolichestvenite metodi v elektoralnata istoria, ili Kak da izmervame izbiratelните системи. *Istoriya-History* 26(4), 387 – 401.

HOW TO QUANTIFY THE DYNAMICS OF REVOLUTIONS, RIOTS AND PROTESTS? THE ANALYSIS OF COLLECTIVE EVENTS

Abstract. The article presents one of the traditional methods in the social sciences for the research and explanation of long-term historical processes such as revolutions, riots, uprisings, protest cycles and waves – *the analysis of the collective events*. The steps in collecting and coding a quantitative database, the types of sources, procedures, techniques and potential biases are discussed. The application of the method in historical science is illustrated by Sidney Tarrow's study of the protest cycle in Italy in the 1960s and 1970s. The end of the article contains some of the most popular publicly available databases for collective mobilizations in different historical periods and describes possible directions for historical research.

Keywords: events analysis; contentious politics; repertoires of contention; social history

✉ **Dr. Ivaylo Dinev, Postdoctoral Researcher**

<https://orcid.org/0000-0002-6255-3247>

Faculty of Philosophy

Sofia University

Center for Advanced Study Sofia (CAS)

Institute for Social and Trade Union Research

Sofia, Bulgaria

E-mail: ivaylo_dinev@abv.bg